

HOTĂRÎREA PLENULUI CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE A REPUBLICII MOLDOVA

Cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a legislației ce reglementează nulitatea actului juridic civil

nr.1 din 07.07.2008

Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2009, nr.4-5, pag.4

* * *

Modificată de:

[Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.35 din 04.12.2017](#)

În scopul aplicării corecte și uniforme de către instanțele de judecată a normelor ce țin de reglementarea nulității actului juridic, avînd ca temei studierea practicii judiciare, Plenul Curții Supreme de Justiție, în baza art.2 lit.e), art.16 lit.c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție, art.17 Cod de procedură civilă,

EXPLICĂ:

1. Prin nulitate a actului juridic se va înțelege sancțiunea ce intervine în cazul în care, la încheierea actului juridic civil, nu au fost respectate dispozițiile legale referitoare la condițiile de validitate a actului juridic, desființîndu-l.

Momentul în raport cu care se apreciază conformitatea actului juridic cu legea este acela al încheierii actului juridic.

Este de reținut că nulitatea are o mare arie de acțiune, ea poate invalida toate actele juridice (acte unilaterale, bilaterale și multilaterale).

2. De remarcat că materia nulității nu are un sediu unitar, compact, reglementarea nulității fiind dispersată.

Astfel, normele juridice care formează această instituție, în afară de capitolul III (art.216-233), se găsesc în tot Codul civil (art.11 lit.c), 20, 23 alin.(4), 48⁵⁸, 48⁷⁵, 48⁷⁶, 351, 365, 397, 420, 457, 468, 470, 471, 508, 625, 670, 674, 675, 717 alin.(3), 827 alin.(2), 1029, 1038 alin.(3), 1039 alin.(2), 1050 alin.(5), 1105 alin.(1), 1168, 1172 alin.(1), 1180, 1181 alin.(2), 1182 alin.(2), 1184, 1186, 1189 alin.(1), 1227 alin.(1), 1293, 1313 alin.(5), 1328 alin.(3), 1334, 1335, 1336, 1337 alin.(2), 1345 alin.(2), 1352 alin.(6), 1464, 1469, 1470, 1471, 1472, 1473, 1474, 1503 etc.), precum și în alte acte normative ce constituie izvoare ale dreptului civil.

Printre actele legislative în care se găsesc reglementări privind nulitatea unor categorii de acte juridice se numără:

- Codul funciar, nr.828/1991;
- Codul apelor, nr.1532/1993;
- Legea cu privire la concesiuni, nr.534/ 1995;
- Codul silvic, nr.887/1996;
- [Legea privind piața de capital nr.171 din 11.07.2012](#);
- Legea privind societățile pe acțiuni, nr.1134/1997;
- Legea privind prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare a pămîntului, nr.1308/1997;
- [Legea cu privire la asigurări nr.407 din 21.12.2006](#);
- Legea cu privire la asigurări, nr.407-XVI din 21.12.2006;
- [Legea insolvenței nr.149 din 29.06.2012](#);
- Legea privind protecția consumatorilor, nr.105/2003;
- [Legea concurenței nr.183 din 11.07.2012](#), precum și altele.

[Pct.2 modificat prin [Hotărîrea Plenului CSJ a RM nr.35 din 04.12.2017](#)]

3. Se atenționează instanțele judecătorești asupra faptului că neexecutarea de către una din părțile contractante a obligațiilor contractuale nu poate servi ca temei pentru declararea nulității unui contract încheiat în conformitate cu legislația. În asemenea caz, poate fi solicitată rezilierea sau rezoluțiunea contractului.

Rezoluțiunea poate fi cerută la un act juridic (contract sinalagmatic cu executare imediată) încheiat valabil în cazul când una din părți nu-și respectă culpabil obligația într-un contract sinalagmatic cu executare imediată și constă în desființarea retroactivă, cu repunerea părților în situația existentă anterior încheierii lui.

Rezilierea poate fi cerută la un contract sinalagmatic cu executare succesivă în timp (locația) ca rezultat al neexecutării culpabile a obligației de către una din părți, producând efecte numai pentru viitor.

Diferența dintre rezoluțiune și reziliere constă în faptul că prima are efect retroactiv, iar cea de a doua nu desființează efectele ce s-au produs anterior ei, adică produce efecte numai pentru viitor.

Rezoluțiunea și rezilierea se deosebesc de nulitate prin următoarele:

- nulitatea presupune un act juridic încheiat cu nerespectarea unei condiții de validitate, pe când rezoluțiunea și rezilierea presupun un act juridic încheiat valabil;

- nulitatea se aplica oricărui act juridic civil, în vreme ce rezoluțiunea și rezilierea intervin în cazul contractelor sinalagmatice;

- cauza de nulitate există în momentul încheierii actului juridic și constă în nerespectarea unei dispoziții legale referitoare la încheierea valabilă a actului, însă cauza rezilierii și rezoluțiunii apare ulterior momentului încheierii și constă în neexecutarea culpabilă a obligației de către una din părți;

- în cazul rezoluțiunii sau rezilierii, instanța, chiar dacă se dovedește neexecutarea culpabilă a obligației, nu este obligată să pronunțe rezoluțiunea sau rezilierea, putând acorda mai întâi un termen de grație debitorului.

Sînt pasibile de rezoluțiune următoarele contracte: de vânzare-cumpărare, donație, înstrăinare a bunului cu condiția întreținerii pe viață, de împrumut etc. Sînt supuse rezilierii contractele: de rentă, comodat, locațiune, arendă, antrepriză, prestări servicii etc.

3.1. Se va delimita instituția nulității de cea a revocării. Revocarea constă în retractarea voinței exprimate pentru încheierea unui act juridic. Totodată, în cazul revocării donației, aceasta îmbracă forma unei sancțiuni juridice pentru ingratitude ori pentru neexecutarea sarcinii.

De regulă, revocarea constituie un drept al consumatorului, în cazurile expres stabilite de lege, și exercitarea acesteia nu necesită a fi motivată. În cazul donației, revocarea se efectuează numai pe cale judecătorească.

3.2. Se atenționează instanțele judecătorești asupra faptului că nulitatea actului juridic civil nu trebuie confundată cu caducitatea, inopozabilitatea și reducățiunea acestuia.

Prin **caducitate** se înțelege ineficacitatea care lovește un act juridic valabil ce nu a produs încă efecte și care se datorează unui eveniment survenit după formarea valabilă a actului și independent de voința autorului (art.686, 1468 Cod civil).

Deosebirile dintre nulitate și caducitate sunt următoarele:

- evenimentul care determină ineficacitatea actului caduc trebuie să fie ulterior formării valabile a actului juridic civil, iar cauza de nulitate trebuie să existe la momentul încheierii acestuia;

- caducitatea nu operează retroactiv, ci doar pentru viitor, iar nulitatea desființează cu efect retroactiv actul juridic, din momentul încheierii lui;

- nulitatea afectează însăși valabilitatea actului juridic civil, iar caducitatea afectează doar eficacitatea acestuia, actul fiind valabil,

dar în virtutea unor anumite împrejurări nu produce efecte.

Inopozabilitatea este sancțiunea pentru nerespectarea de către părți a măsurilor de publicitate prevăzute de lege pentru ocrotirea terților. De exemplu, în conformitate cu prevederile art.876 alin.(2) din Codul civil, contractul de locațiune a unui bun imobil pe un

termen ce depășește 3 ani trebuie înscris în registrul bunurilor imobile. Nerespectarea acestei reguli are ca efect inopozabilitatea contractului față de terți. În sensul exemplului dat, dacă locatorul va înstrăina bunul dat în locațiune, noul proprietar va trebui să respecte dreptul locatarului doar dacă acesta din urmă a respectat cerințele de publicitate prescrise de lege.

Deosebiri dintre nulitate și inopozabilitate sunt următoarele:

- nulitatea atrage ineficacitatea actelor juridice încheiate, cu nesocotirea scopului în considerarea căruia au fost instituite condițiile de valabilitate, iar inopozabilitatea este sancțiunea pentru nerespectarea de către părți a măsurilor de publicitate prevăzute de lege pentru ocrotirea terților;

- în cazul inopozabilității nu se încalcă nici o condiție de validitate, de aceea actul juridic este valabil și își produce efectele între părți, fără a afecta drepturile și obligațiile acestora, iar nulitatea este sancțiunea ce survine ori de câte ori, la momentul încheierii actului juridic, se încalcă condițiile de validitate a acestuia și desființează cu efect retroactiv actul juridic;

- nulitatea interesează raporturile dintre părți, în timp ce inopozabilitatea – raporturile cu terții.

Reducțiunea este o sancțiune civilă care poate fi relevată din prevederile art.1505 și 1570 Cod civil. Aceasta se aplică testamentelor și constă în reducerea mărimii averii testate datorită faptului că se încalcă partea rezervată sau, în cel de-al doilea caz, datorită unor erori matematice comise de testator la întocmirea testamentului ce au avut ca urmare indicarea unei mărimi exagerate a averii, care o depășește pe cea reală.

Deosebirea dintre nulitate și reducere constă în următoarele:

- consecința constatării sau declarării nulității este invaliditatea actului, iar în cazul reducerii, dispoziția testamentară rămâne valabilă;

- nulitatea are caracter general, fiind aplicabilă tuturor actelor juridice civile, pe când reducțiunea se referă numai la dispozițiile testamentare;

- cauza nulității constă în nerespectarea unor dispoziții legale, iar cauza reducerii rezidă, în principiu, în admiterea unor erori factice la întocmirea testamentului.

4. La aplicarea legislației materiale în cadrul judecării pricinilor civile privind declararea nulității contractelor civile, se va lua în considerare că normele de drept din Titlul III Cartea a III-a din Codul civil „Categoriile de obligații”, având caracter special în materia nulității, au prioritate față de normele juridice din Capitolul III Titlul III Cartea I din Codul civil.

De exemplu, dispozițiile art.912 Cod civil, care stabilesc obligativitatea încheierii contractului de arendă în formă scrisă, indiferent de valoarea obiectului contractului, au caracter special și se vor aplica în detrimentul art.209-210 Cod civil, care stabilesc posibilitatea încheierii contractului în formă verbală dacă valoarea obiectului acestuia nu depășește 1000 de lei.

5. După natura interesului ocrotit prin norma încălcată, art.216 al Codului civil distinge nulitatea absolută și relativă a actului juridic, fără a le defini.

În cererea de chemare în judecată reclamantul trebuie să indice temeiul legal pe care își întemeiază cerința despre constatarea nulității absolute sau recunoașterea nulității relative a actului juridic.

Dacă la examinarea acțiunii despre recunoașterea nulității relative se constată temeiuri de nulitate absolută, instanța va admite acțiunea, constatând, totodată, în partea rezolutivă nulitatea absolută a actului juridic.

6. Prin nulitate absolută se va înțelege acea nulitate care sancționează nerespectarea, la încheierea actului juridic civil, a unei norme, care ocrotește un interes general, obștesc.

Din sensul art.216 alin.(1), rezultă că actul juridic lovit de nulitate absolută este nul, nefiind necesară o hotărâre judecătorească de constatare a nulității absolute. De exemplu, dacă o persoană fără capacitate de exercițiu a încheiat un act juridic, nu mai este necesară o apelare la instanța judecătorească pentru a-l declara nul, acesta fiind nul de drept. Instanța judecătorească va interveni în cazul nulității absolute doar pentru a aplica efectele nulității absolute dacă părțile nu vor face acest lucru benevol și s-au adresat instanței.

6.1. Este posibil, totuși, ca nulitatea absolută să fie constatată prin hotărîre judecătorească în cazul în care se pune în discuție chiar existența temeiului care duce la nulitate absolută. De exemplu, în cazul actului juridic fictiv, însăși fictivitatea poate fi dovedită prin hotărîre judecătorească dacă o parte va considera că actul nu este fictiv, ci valabil.

Astfel, în cazul sesizării instanței de judecată în privința nulității absolute, persoana interesată poate intenta acțiune în *constatarea nulității absolute*.

În cazul admiterii acțiunii în constatarea nulității absolute, instanța va indica în partea rezolutivă că s-a constatat nulitatea absolută și va aplica efectele nulității actului juridic (în baza art.217, 219 Cod civil), la cererea oricărui participant în cauză sau din oficiu.

7. Nulitatea absolută poate fi invocată de orice persoană care are un interes născut și actual (art.217 alin.(1) Cod civil). Instanța de judecată o invocă din oficiu.

Astfel, nulitatea absolută poate fi invocată de:

- **părțile actului juridic (în contracte) sau de autorii acestuia (în actele juridice unilaterale)**. Întrucît, de regulă, actele juridice produc efecte juridice numai între părți, anume acestea au, în primul rînd, interes să invoce nulitatea absolută;

- **avînzii cauză a actului**. Părților actului juridic sînt asimilați avînzii cauză ai acestora. Avînzii sînt persoanele care au dobîndit drepturi de la una din părțile actului juridic. Aceste persoane reprezintă o categorie intermediară, deoarece se aseamănă cu părțile, în sensul că efectele contractului se produc și față de ele, și se aseamănă cu terții, întrucît nu au participat la încheierea contractului. Din categoria *avînzilor cauză* fac parte, de exemplu, moștenitorii legali, legatarii, persoanele juridice primitoare de patrimoniu în caz de reorganizare prin dezmembrare (divizare sau separare) ș.a.;

- **terții**. Există situații în care terții pot avea un interes recunoscut de lege de a invoca nulitatea absolută.

Dacă nulitatea absolută este invocată de un terț, adică de o persoană care nu a fost parte a actului juridic, acesta va trebui să dovedească interesul său în nulitatea actului;

- **acționarii** unei societăți pe acțiuni, care vor putea înainta acțiune despre constatarea nulității actului juridic încheiat de societate.

7.1. În anumite cazuri, expres prevăzute de lege, se recunoaște calitatea procesuală activă a unor organe sau persoane care nu ar justifica un interes propriu invocînd nulitatea.

Spre exemplu, **tutorele** acționează în interesul persoanei fără capacitate de exercițiu sau al minorului în vîrstă de la 7 la 14 ani. **Administratorul insolabilității**, de asemenea, nu acționează în interes propriu, introducînd în judecată acțiuni în vederea anulării unor acte juridice potrivit art.104-105 din Legea insolabilității.

În aceeași ordine de idei se înscriu și **acțiunile autorității fiscale** în temeiul art.134 alin.(1) lit.h) Cod Fiscal privind anularea unor tranzacții încheiate între agenții economici și încasarea la buget a mijloacelor obținute din aceste tranzacții.

Colaboratorul vamal este în drept să intenteze acțiune în justiție, solicitînd recunoașterea nulității unor tranzacții, dacă, cercetînd cazul de contravenție vamală, în timpul procedurii sau cercetării constată ilegalitatea lor (art.270 Cod vamal).

Întrucît nu toată legislația este adusă în concordanță cu Codul civil, iar potrivit acestuia tranzacțiile sînt niște contracte prin care părțile previn un proces ce poate să înceapă sau termineze un proces început, prin tranzacții în sensul alin.3, 4 ale pct.7.1 din prezenta hotărîre se au în vedere contracte economice.

Procurorul poate depune cererea de chemare în judecată, pentru compensarea prejudiciului cauzat autorităților publice prin infracțiune, precum și pentru anularea actelor care au cauzat prejudiciul, în cazul încetării urmării penale sau neînceperii urmării penale, în temeiul art.275 pct.4), 5) și 9) din [Codul de procedură penală](#). Cererea de chemare în judecată poate fi depusă, indiferent de acordul autorității publice, în baza art.71 [CPC](#).

[Pct.7.1 modificat prin [Hotărîrea Plenului CSJ a RM nr.35 din 04.12.2017](#)]

7.2. Art.217 alin.(1) Cod civil prevede, de asemenea, că nulitatea absolută poate fi invocată din oficiu de instanța judecătorească.

Prin sintagma „instanța de judecată poate invoca nulitatea absolută din oficiu” se are în vedere ipoteza în care una din părți declanșează un litigiu civil avînd ca obiect executarea unui act juridic (reclamantul solicită obligarea pîrîtului la executarea prestației ce îi revine potrivit aceluiași act juridic, de exemplu, se cere ca pîrîtul să fie obligat la predarea lucrului pe care l-a vîndut reclamantului), iar instanța, constatînd că actul juridic ce constituie fundamentul prestației supuse judecării este lovit de nulitate absolută, va respinge cererea de chemare în judecată ca neîntemeiată, fără însă a pronunța și nulitatea actului juridic respectiv în dispozitivul hotărîrii.

8. Nulitatea absolută nu poate fi înlăturată prin confirmarea de către părți a actului lovit de nulitate (art.217 alin.(2) Cod civil).

Persoana care a întocmit actul juridic nul nu este în drept să-l confirme, întrucît confirmarea are efect retroactiv, adică stinge nulitatea din trecut și validează actul de la originea sa, acest fapt implicînd atît prejudicierea drepturilor unor terți, cît și încălcarea normelor imperative ale legii.

În mod excepțional, în cîteva cazuri poate fi confirmată și nulitatea absolută a unor acte.

Astfel, Codul familiei, în art. 43, indică două cazuri de acoperire a nulității căsătoriei:

- primul este prevăzut la alin.(2), conform căruia instanța judecătorească este în drept să respingă cererea de declarare a nulității căsătoriei încheiate de un minor care nu a atins vîrsta matrimonială, dacă aceasta o cer interesele minorului sau dacă nu există acordul lui pentru încetarea căsătoriei;

- al doilea se referă la acoperirea căsătoriei fictive și este consemnat la alin.(3) al aceluiași articol, care dispune imposibilitatea declarării nulității căsătoriei fictive dacă, la momentul examinării cauzei, persoanele care au încheiat-o au creat împreună o familie.

Este *inadmisibilă* confundarea confirmării nulității absolute cu validarea actului prin îndeplinirea ulterioară a cerințelor legale, nerespectată în momentul încheierii (de ex. obținerea autorizației autorității tutelare pînă la anularea actului).

9. Se sancționează cu nulitate absolută de Codul civil:

- actele juridice îndreptate spre limitarea persoanei în capacitatea de folosință sau de exercițiu (art.23 alin.(4));

- acte privind înstrăinarea gratuită a bunurilor sau a drepturilor persoanei ocrotite, inclusiv privind remiterea datoriei, renunțarea gratuită la un drept dobîndit, eliberarea unei garanții reale sau personale, constituite în folosul persoanei ocrotite, fără ca obligația garantată să fi fost stinsă integral, precum și acte privind constituirea unei garanții reale sau personale, pentru a garanta obligațiile unui terț;

- acte privind dobîndirea de la un terț a unui drept sau a unei creanțe pe care acesta o are față de persoana ocrotită;

- acte privind exercitarea activității de întreprinzător sau profesionale, în numele persoanei ocrotite (art.48⁷⁶, alin.(1) [CC](#)).

- actul juridic încheiat cu nerespectarea formei dacă nulitatea este cerută expres (art.211 și 213);

- actul juridic ce contravine legii, ordinii publice sau bunelor moravuri (art.220);

- actul juridic fictiv sau simulat (art.221);

- actul juridic încheiat de o persoană, în privința căreia este instituită o măsură de ocrotire judiciară (ocrotire provizorie, curatelă, tutelă) (art.222, alin.(1) [CC](#)).

- actul juridic încheiat de un minor în vîrstă de la 7 la 14 ani (art. 223);

- actele juridice, încheiate de un minor care nu a împlinit vîrsta de 7 ani. (art.223, alin.(1) [CC](#));

- actele juridice, încheiate pe durata tutelei (art.48⁶³).

[Pct.9 modificat prin [Hotărîrea Plenului CSJ a RM nr.35 din 04.12.2017](#)]

10. De regulă, forma scrisă a actului juridic este cerută pentru probațiunea actului, nu și pentru valabilitatea acestuia, iar eludarea acestei forme atrage decăderea părților din dreptul de a cere proba cu martori pentru dovedirea actului juridic, în caz de litigiu.

Nerespectarea formei scrise a actului juridic atrage nulitatea lui numai în cazul în care acest efect este expres prevăzut de lege sau prin acordul părților (art.211 alin.(2) Cod civil).

Spre exemplu:

art.625 Cod civil prevede că nerespectarea formei scrise atrage nulitatea clauzei penale;

art.636 Cod civil prevede că garanția produce efecte doar atunci când este făcută în scris;

art.1147 Cod civil prevede că, contractul de fidejusiune, pentru a fi valabil, trebuie încheiat în scris etc.

Nerespectarea formei autentice atrage nulitatea actului juridic:

a) în cazurile prevăzute de lege pentru întocmirea:

- procurii de substituire (art.253 alin.(2) Cod civil);

- actului juridic prin care se constituie servitutea (art.431 alin.(2) Cod civil);

- contractului de ipotecă (art.468 alin.(2) Cod civil);

- testamentului autentic (art.1458 lit.b) Cod civil) etc.;

b) în cazurile prevăzute prin acordul părților, chiar dacă legea nu cere o formă autentică.

Instanțele de judecată vor ține cont de faptul că, dacă o parte a executat total sau parțial actul juridic pentru care se cere formă autentică, iar cealaltă se eschivează de la autentificarea lui notarială, instanța de judecată are dreptul, la cererea părții care a executat total sau parțial actul juridic, să îl declare valabil dacă ei nu conține elemente care contravin legii. În acest caz, nu se cere autentificarea notarială ulterioară a actului juridic (art.213 alin.(2) Cod civil).

11. Art.220 alin.(1) Cod civil prevede că actul juridic sau clauza care contravin normelor imperative sunt nule dacă legea nu prevede altfel.

La constatarea nulității actului juridic ce contravine legii, urmează de reținut că prin act juridic ce contravine legii se va înțelege nu numai actul încheiat cu nerespectarea prevederilor legii, dar și cel încheiat cu nerespectarea prevederilor fixate în actele normative subordonate legii (instrucțiuni, regulamente, alte acte ministeriale sau departamentale). În acest caz, se prezumă că actele normative subordonate legii sunt emise în temeiul legii și nu contravin ei.

Sunt nule actul sau clauza care contravin ordinii publice sau bunelor moravuri (art.220 alin.(2) Cod civil).

Ordinea publică reprezintă o totalitate de dispoziții legale imperative de drept public și de drept privat, ce urmăresc ca finalitate apărarea instituțiilor și valorilor fundamentale ale societății, ocrotirea socială a tuturor persoanelor, a drepturilor și libertăților omului, precum și dezvoltarea economică a țării.

Bunele moravuri reprezintă regulile de morală socială considerate ca fundamentale pentru ordinea societății. Ele își găsesc reflectare în reprezentările general recunoscute în societate despre comportamentul cuvenit, moravuri care s-au constituit pe parcursul dezvoltării sociale, fiind, totodată, influențate de principiile generale ale dreptului și de jurisprudență.

Lipsa „vinovăției” în acțiunile părților, care au încheiat actul juridic ce contravine legii, nu exclude nulitatea absolută a lui, întrucât necunoașterea legii nu poate servi ca temei pentru îndreptățirea persoanei.

12. Instanțele vor reține că actul juridic se va recunoaște ca fictiv în temeiul art.221 Cod civil numai în cazul în care ambele părți nu au intenția să-l execute. În cazul executării actului juridic doar de către o parte, aceasta nu va putea invoca nulitatea actului juridic considerându-l fictiv, dar va putea solicita rezilierea pentru neexecutarea obligațiilor contractuale.

De asemenea, se va face distincție dintre actul fictiv și cel simulat, în sensul că reclamantul nu va putea invoca constatarea nulității absolute a unui act ca fiind concomitent și fictiv, și simulat, deoarece acestea urmăresc scopuri diferite.

13. Prin nulitate relativă se va înțelege acea sancțiune aplicată unui act juridic întocmit cu nerespectarea unei norme juridice care ocrotește un interes particular, individual, stabilită în

favoarea unei anumite persoane. Nulitatea relativă nu poate fi invocată decât de către persoanele prevăzute limitativ de lege.

Pentru actele juridice anulabile (lovite de nulitatea relativă), legea prevede posibilitatea declarării nulității prin acordul părților. Dacă actul juridic lovit de nulitate relativă nu poate fi desființat pe cale amiabilă, partea interesată trebuie să se adreseze în instanța de judecată cu acțiune în anularea actului juridic.

Nulitatea relativă poate fi invocată de un cerc restrâns de persoane, determinat în mod exhaustiv de lege.

Din sensul art.218 alin (1) Cod civil, rezultă că nulitatea relativă poate fi invocată de:

- *partea care a încheiat actul juridic;*
- *succesorii părții care a încheiat actul* (se referă atât la persoane fizice, cât și la cele juridice);
- *reprezentantul legal al minorului sau al persoanei lipsite de capacitatea de exercițiu* (părinți, adoptatori, tutori);
- *creditorii chirografari ai părții ocrotite pe calea acțiunii oblice* (chirografari sunt creditorii ale căror creanțe nu sunt garantate prin garanții personale (fidejusiunea) sau garanții reale (gajul), ci numai prin dreptul de gaj general asupra patrimoniului debitorului. Aceste persoane înaintează o acțiune pauliană – acțiune civilă prin care creditorul cere declararea nulității actelor juridice făcute în fraudă drepturilor sale de către debitor);
- *administratorul insolvabilității.*

14. Persoana interesată poate renunța la dreptul de a invoca nulitatea relativă dacă apreciază că acest fapt este conform intereselor sale. Renunțarea la un asemenea drept are ca efect acoperirea nulității relative și se realizează prin confirmare.

Reieșind din prevederile art.218 alin.(2) CC, confirmarea poate fi expresă sau tacită. Confirmarea expresă se poate manifesta printr-o exprimare clară, luând una din formele: verbală, scrisă sau autentică.

Confirmarea tacită reprezintă un comportament care nu lasă nici o îndoială asupra intenției de a executa actul lovit de nulitate. Astfel, executarea voluntară a unui act juridic lovit de nulitate relativă reprezintă o confirmare tacită (este însă necesar ca persoana respectivă să fi cunoscut cauza de nulitate relativă și să fi executat actul în cunoștință de cauză).

Având efect retroactiv, confirmarea, pe de o parte, stinge nulitatea din trecut, iar pe de alta, face ca actul juridic lovit de nulitate relativă să fie valabil chiar din momentul încheierii, dar nu din momentul confirmării.

14.1. Urmează a fi reținute următoarele momente ce țin de confirmarea actului juridic lovit de nulitate relativă:

- confirmarea trebuie să provină de la cel îndreptățit să invoce nulitatea relativă și să fie făcută în deplină cunoștință de cauză;
- voința persoanei ce confirmă nulitatea relativă nu trebuie să fie viciată, dar certă și evidentă;
- legea nu cere o formă specială pentru confirmarea actului juridic lovit de nulitate relativă în dependență de forma actului juridic încheiat. Deci, confirmarea poate fi exprimată și verbal;
- în cazul existenței mai multor persoane ce pot cere declararea nulității, confirmarea actului juridic de către o singură persoană nu le împiedică pe celelalte să invoce nulitatea.

15. Nulitatea relativă, fiind instituită pentru ocrotirea unor interese individuale, urmează să cedeze în fața intereselor generale pe care le asigură instituția prescripției extinctive, fiind prescriptibilă. Posibilitatea invocării în timp a nulității relative pe cale de acțiune e limitată de lege.

Termenul general de prescripție este de 3 ani (art.267 Cod civil). Prin derogare de la regula generală, art.233 Cod civil stabilește termene de prescripție speciale pentru acțiunile în anularea actelor juridice afectate de eroare (art.227), încheiate prin doi (art.228), încheiate prin violență (art.229) și încheiate prin leziune (art.230).

Cererea de anulare a actului juridic încheiat în urma înțelegerii dolosive dintre reprezentantul unei părți și cealaltă parte poate fi depusă în *termen de un an* de la data la care cel interesat a aflat sau trebuia să afle despre încheierea actului juridic (art.231 alin.(2) Cod civil)

Acțiunea privind declararea nulității testamentului poate fi intentată în *termen de un an* de la data deschiderii succesiunii (art.1474 alin.(1) Cod civil). Acest termen nu se extinde asupra acțiunii proprietarului dacă testatorul a testat din greșeală o avere străină ca fiind a sa.

Art.233 Cod civil indică termene de prescripție speciale aferente nulității actului juridic civil – *6 luni*:

- de la data când persoana a aflat sau trebuia să afle despre temeiul anulării (pentru actele încheiate prin eroare, doi, leziune);
- din data când a încetat violența.

16. Codul civil stabilește actele juridice care pot fi lovite de nulitate relativă. Cauzele nulității relative pot fi diferite:

nerespectarea prevederilor legale privind capacitatea civilă a persoanei. La aceasta se referă:

- actul juridic, încheiat de o persoană într-un moment în care nu putea să conștientizeze pe deplin acțiunile sale ori să își exprime voința (art.224, alin.(1) [CC](#));

- actul juridic încheiat cu încălcarea limitei împuternicirilor (art.226 Cod civil);

vicii de consimțământ:

- actul juridic afectat de eroare (art. 227 Cod civil);

- actul juridic încheiat prin doi (art.228 Cod civil);

- actul juridic încheiat prin violență (art.229 Cod civil);

profitarea de împrejurările grele ale persoanei:

- actul juridic încheiat prin leziune (art.230 Cod civil);

alte cauze de nulitate:

- actul juridic încheiat în urma înțelegerii dolosive dintre reprezentantul unei părți și cealaltă parte (art.231 Cod civil);

- actul juridic încheiat cu încălcarea interdicției de a dispune de un bun (art.232 Cod civil);

- actele juridice, încheiate pe durata curatelei (art.48⁵⁸).

[*Pct.16 modificat prin [Hotărîrea Plenului CSJ a RM nr.35 din 04.12.2017](#)*]

17. Prin *efectele nulității* actului juridic se vor înțelege consecințele juridice ale aplicării sancțiunii nulității, adică urmările datorate desființării în întregime sau în parte a unui act juridic civil care a fost încheiat cu încălcarea dispozițiilor legale referitoare la condițiile sale de validitate.

Este de reținut că nu există deosebire de efecte între nulitatea absolută și cea relativă. Astfel, legiuitorul a rezervat un articol comun (art.219 Cod civil) pentru ambele nulități.

Generic, efectul nulității constă în desființarea raportului juridic civil născut din actul juridic civil lovit de această sancțiune, restabilindu-se legalitatea.

Concret însă, efectele nulității diferă, în primul rând, după cum nulitatea este totală sau parțială, iar în al doilea rând, în funcție de ceea ce s-a întâmplat după încheierea actului juridic lovit de nulitate, mai exact, după cum actul a fost sau nu executat și după cum au fost încheiate sau nu acte juridice ulterioare în legătură cu aceleași drepturi.

Dacă actul juridic nu a fost executat pînă la momentul în care este anulat, aplicarea sancțiunii nulității înseamnă că acel act nu mai poate fi executat nici după acel moment, adică părțile actului juridic se află în situația în care convenția nu ar fi fost încheiată și nici n-a produs efecte.

18. Dispoziții legale de principiu referitoare la efectele nulității actului juridic se găsesc în art.219 Cod civil.

Actul juridic nul încetează cu efect retroactiv din momentul încheierii.

Nulitatea produce efecte nu numai pentru viitor, ci și pentru trecut, adică efectele nulității se produc din chiar momentul încheierii actului juridic civil. Așadar, vor fi înlăturate și efectele

actului juridic care s-au produs între momentul încheierii acestuia și momentul anulării efective a actului. În temeiul retroactivității efectelor nulității actului juridic civil, părțile ajung în situația în care s-ar fi aflat dacă nu ar fi încheiat acel act juridic.

În unele cazuri, nulitatea nu produce efect retroactiv. Spre exemplu, art.44 alin.(5) din Codul familiei prevede că declararea nulității căsătoriei nu afectează drepturile copiilor născuți din această căsătorie.

Dacă din cuprinsul actului rezultă că poate înceta numai pentru viitor, actul juridic nu va produce efecte pentru viitor.

19. Alt efect al nulității actului juridic este repunerea părții în situația anterioară sau restituția bilaterală.

Fiecare parte trebuie să restituie tot ceea ce a primit în baza actului juridic nul, iar în cazul imposibilității de restituire, este obligată să plătească contravaloarea prestației. Cuantumul contravalorii prestației va fi stabilit prin acordul părților, iar în cazul în care părțile nu vor ajunge la un acord – va fi stabilit de către instanța de judecată.

Instanța va aplica efectele nulității, inclusiv repunerea părților în situația inițială, în cazul ambelor nulități, indiferent de faptul dacă reclamantul a înaintat o asemenea cerință.

Instanțele judecătorești nu se vor limita la faptul indicării asupra repunerii părților în poziția inițială, ci vor indica în dispozitiv, cu motivarea corespunzătoare în considerentele hotărârii, modalitatea de repunere în situația anterioară. Acest aspect rezultă din principiul clarității hotărârii judecătorești, precum și din evitarea eventualelor dificultăți în executarea hotărârilor.

Codul civil prevede doar restituția bilaterală, necuprinzând prevederi referitoare la restituția unilaterală și la nepermiterea restituției.

Deși legislația nu conține prevederi ce ar interzice restituția, în unele cazuri restituția bilaterală sau repunerea părților în situația anterioară este imposibilă și inadmisibilă. E vorba, în special, de:

- **contractele cu executare succesivă**, la care efectele produse se mențin pînă la data anulării, întrucît e imposibil de restabilit situația anterioară (spre exemplu, dacă s-a încheiat un contract de locațiune, este imposibil ca folosința bunului de care a beneficiat locatarul pînă în momentul anulării contractului să fie restituită locatorului, astfel încît nici acesta din urmă nu va restitui chiria pentru folosința respectivă);

- **cazul nulității căsătoriei;**

- **actele juridice cu obiect imoral sau cauză amorală;**

- **cazul în care a intervenit prescripția extinctivă a acțiunii** în restituirea prestațiilor executate în temeiul actului juridic lovit de nulitate.

19.1. Referitor la declararea nulității unui act juridic abstract (cec, cambie, bilet la ordin, garanție bancară ș. a.), instanțele judecătorești vor avea în vedere că, dacă va fi declarat nul raportul primar (ex.: contractul de vânzare-cumpărare), valabilitatea plății efectuate prin cec, cambie sau garanție bancară nu poate fi contestată în virtutea caracterului abstract al acestor acte juridice (art.1246 alin.(4), 1259 alin.(2), 1279 alin.(3) Cod civil). În această situație, nu este aplicabil principiul repunerii părților în situația inițială sau restituirii prestațiilor efectuate (restitutio in integrum).

20. În ceea ce privește răsfrîngerea efectelor nulității actului juridic față de terți, se va reține că anularea actului juridic inițial atrage și anularea actului juridic următor, datorită legăturii lor reciproce.

Astfel, alt efect al nulității actului juridic este (sau poate fi) anularea actului juridic subsecvent ca urmare a anulării actului juridic inițial.

Excepție de la această regulă poate avea loc doar în cazurile stipulate în lege (spre exemplu, art.331, 375 Cod civil).

Codul civil mai stabilește că „partea și terții de bună-credință au dreptul la repararea prejudiciului cauzat prin actul juridic nul”.

Buna-credință se poate manifesta în două forme:

- loialitate în acte juridice (absența dolului, fraudei, violenței, fidelitatea în angajamente, absența îndoielii, ignoranța corectă și justificată);

- credință eronată (se crede din eroare că se acționează conform legii).

În rezultatul constatării sau declarării nulității actului juridic oneros, proprietarul bunului – obiect material al actului respectiv, dispune de dreptul de revendicare a bunului, în cazurile stabilite de art.375 alin.(1) Cod civil, de la dobânditorul de bună-credință. Situațiile expres stabilite de textul de lege anunțat constituie excepții de la principiul drepturilor dobânditorului de bună-credință.

Reaua-credință necesită a fi dovedită, dobânditorul fiind prezumat a fi de bună-credință.

Reieșind din publicitatea registrului bunurilor imobile, dobânditorul unui imobil care a achiziționat bunul de la o persoană neîndreptățită de a dispune de acest bun se va considera de rea-credință. Acest dobânditor nu poate invoca faptul necunoașterii elementelor înscrise în registrul bunurilor imobile.

În cazul actului juridic, încheiat de o persoană, în privința căreia este instituită o măsură de ocrotire judiciară, persoana cu capacitate deplină de exercițiu este obligată să repare prejudiciul cauzat celeilalte părți, prin încheierea actului juridic declarat nul, dacă se demonstrează că a știut sau trebuia să știe că, în privința celeilalte părți este instituită o măsură de ocrotire judiciară.

În cazul prejudiciului cauzat minorului, persoana cu capacitatea deplină de exercițiu este obligată să repare, dacă nu demonstrează că nu a știut și nu trebuia să știe că minorul nu are capacitatea deplină de exercițiu, în vederea încheierii actului juridic (art.223 alin.(3)).

În cazul actului juridic afectat de eroare, persoana în al cărei interes a fost declarată nulitatea este obligată să repare celeilalte părți prejudiciul cauzat, dar nu mai mult decât beneficiul pe care acesta l-ar fi obținut dacă actul juridic nu ar fi fost declarat nul. Dacă se demonstrează că cel îndreptățit la despăgubire știa sau trebuia să știe despre eroare, prejudiciul nu se repară.

[Pct.20 modificat prin [Hotărîrea Plenului CSJ a RM nr.35 din 04.12.2017](#)]

21. Instanțele urmează să țină cont că, după întinderea efectelor sancțiunii, se disting nulitatea totală și nulitatea parțială.

În cazul nulității totale se desființează actul în întregime, adică clauzele nevalabile au fost esențiale, constituind motivul determinant al voinței de a contracta în așa fel încît altfel părțile nu ar fi încheiat actul.

Spre exemplu, art.827 alin.(2) Cod civil prevede că, contractul de donație prin care donatorul se obligă să transmită în viitor întreg patrimoniul actual sau o fracțiune din el fără a specifica bunurile care urmează să fie predate este nul.

Art.827 alin.(4) Cod civil indică: contractul care prevede predarea bunului după decesul donatorului este nul.

Art.1029 alin.(2) Cod civil stipulează că este nulă îndeosebi acea convenție prin care căraușul trece pe seama asigurării încărcăturii pretențiile în despăgubire.

În toate exemplele menționate, nulitatea clauzelor esențiale atrage nulitatea totală a actelor juridice, astfel, ele vor fi nule în întregime, chiar dacă restul clauzelor corespund legii.

22. Nulitatea parțială desființează numai o parte din efectele actului juridic sancționat, și anume pe cele care contravin scopului normelor juridice încălcate la încheierea actului.

În asemenea caz, dacă clauzele lovite de nulitate nu au fost esențiale pentru părți, actul juridic va fi menținut, înlăturându-se doar clauzele contrare legii.

Spre exemplu, nulitatea unei condiții ilicite sau imorale inserate într-un contract de donație este o nulitate parțială.

Nu trebuie confundată nulitatea absolută cu cea totală și nici nulitatea relativă cu cea parțială.

Nulitatea mai poate fi expresă, când este anume prevăzută de un text de lege, și virtuală (tacită), când sancțiunea nu e prevăzută expres de lege, dar nevalabilitatea actului rezultă

neîndoielnic din caracterul imperativ al dispoziției legale încălcate sau din scopul urmărit de legiuitor prin instituirea anumitor condiții de validitate a actului juridic civil.

Președintele Curții Supreme

de Justiție

Ion Muruianu

Chișinău 07 iulie 2008

Nr.1